

بررسی پیوستگی ۷ جایگاه ژنی برای ناشنوایی غیر سندرومی آتوزومی مغلوب در خانواده‌های ایرانی

رامک بدر^۱، بهاره شجاع صفار^۱، نیلوفر بزاز زادگان^۲، خدیجه جالوند^۳، *کیمیا کهریزی^۴، حسین نجم آبادی^۵

چکیده

هدف: نقص شنوایی فراوان‌ترین بیماری حسی-عصبی می‌باشد که به دو فرم سندرومی و غیرسندرومی مشاهده می‌شود. هدف این مطالعه، بررسی پیوستگی ۷ جایگاه ژنی مسئول در ناشنوایی غیرسندرومی آتوزومی مغلوب در خانواده‌های ایرانی می‌باشد. روش بررسی: در این مطالعه توصیفی، ۴۱ خانواده دارای حداقل ۲ فرد مبتلا به ناشنوایی غیرسندرومی آتوزومی مغلوب که جهش در جایگاه‌های ژنی DFNB21, DFNB23, DFNB29 و DFNB4, DFNB6, DFNB7/11, DFNB8/10, DFNB9, DFNB12, DFNB16, DFNB18 و DFNB31, DFNB36, DFNB37, DFNB67, DFNB28, DFNB30, DFNB22 با ژنهای مشخص در آنها بررسی شد. نقشه یابی هوموزیگوسیتی در مورد این خانواده‌ها با استفاده از مارکرهای چند شکل (STR) انجام شد.

یافته‌ها: ۳ خانواده در ۳ جایگاه ژنی DFNB30, DFNB28, DFNB31 به طور مشخص پیوستگی نشان دادند.

نتیجه‌گیری: در این تحقیق تقریباً ۷٪ از علل ناشنوایی غیر سندرومی آتوزومی مغلوب در بین جمعیت ایران مشخص شد.

کلید واژه‌ها: ناشنوایی غیر سندرومی / وراثت اتوزومی مغلوب / آنالیز پیوستگی / ایران

- ۱- کارشناس ارشد ژنتیک، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
- ۲- کارشناس ارشد زیست‌شناسی سلولی و ملکولی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
- ۳- کارشناس ژنتیک
- ۴- متخصص اطفال، دانشیار دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
- ۵- دکترای ژنتیک ملکولی، استاد دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۵/۷/۸۷

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸۵/۵/۸۸

*آدرس نویسنده مسئول:

تهران، اوین، بلوار دانشجو، بن بست کودکان، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، گروه ژنتیک

تلفن: ۲۲۱۸۰۱۲۸

*E-mail:kkahrizi@uswr.ac.ir

مارکرهای D22S1043 و D22S282 واقع شده است. مطالعه‌ای که بر روی ۴ خانواده فلسطینی و ۱۲ خانواده پاکستانی در سال ۲۰۰۵ صورت گرفت منجر به شناخت جهشهای ژن TRIOBP به صورت جانیشینی (R1117X)، (Q581X)، 3055G→T (G1019R)، 1039C→T (R347X)، R1068X، R778X، Q297X گردید و ۲ جهش تغییر قالب به صورت R1078fsX1083 و D1069fsX1082 دیده شد (۵، ۶).

۳- جایگاه ژنی DFNB30 در سال ۲۰۰۲ در یک خانواده اسرائیلی شناسایی و ژن MYO3A در کروموزوم ۱۰p۱۲.۰ نقشه یابی شد. جایگاه ژنی نام برده در منطقه ۱۳cM و بین مارکرهای D10S1749 و D10S1654 واقع شده است. پروتئین کد کننده این ژن متعلق به خانواده بزرگ میوزین می‌باشد. MYO3A کاندید مناسبی برای DFNB30 به دلیل پیوسته بودن ۴ میوزین دیگر با ناشنوایی است. مطالعه‌ای که بر روی خانواده اسرائیلی صورت گرفت ۳ جهش مختلف پیدا شد. یکی از جهشها به صورت بی معنی در کدون ۱۰۴۳ G→3126T بود. جهش دیگر در منطقه پردازش گیرنده در اینترون ۱۷، 1777 (12) G→A سبب حذف آگزون ۱۸ و آخرین جهش در منطقه پردازش گیرنده در اینترون ۸، 732 (-2) A→G شناخته شد (۷).

۴- جایگاه ژنی DFNB31 در سال ۲۰۰۲ با مطالعه بر روی یک خانواده فلسطینی در موقعیت ۹q۳۲-۳۴ شناخته شد و ژن مسئول این جایگاه ژنی WHRN می‌باشد. این جایگاه ژنی در منطقه ۱۵ cM بین مارکرهای D9S289 و D9S1881 واقع شده است. WHRN ۱۲ آگزون در ایزوفرم بلند و ۸ آگزون در ایزوفرم کوتاه دارد. در افراد مبتلای خانواده با ناشنوایی اتوزومی مغلوب غیر سندرومی DFNB31 یک جانیشینی نوکلئیدی C→T 2332 در آگزون ۱۰ ژن WHRN پیدا شد. همچنین در سال ۲۰۰۵ با مطالعه بر روی یک خانواده تونسسی جهش تغییر قالب به صورت حذف 1bp^v (c. 2423delG) گزارش شد (۸-۱۰).
۵- جایگاه ژنی DFNB36 در سال ۲۰۰۴ با مطالعه بر روی ۲ خانواده پاکستانی در موقعیت ۳.۳۶P شناخته شد که ژن مسئول این جایگاه ژنی ESPN می‌باشد. این جایگاه ژنی در منطقه ۶ cM قرار گرفته است. این ژن با ناشنوایی اتوزومی غالب و مغلوب هردو پیوسته است که این حالت در کانکسین ۲۶ نیز دیده شده است. مطالعه انجام شده در ۲ خانواده پاکستانی منجر به شناسایی دو جهش به صورت یک حذف 4bp، 1988del AGAG در آگزون ۹ و حذف 4bp، 2469delGTCA در آگزون ۱۳ گردید. قابل ذکر است با مطالعه این ژن در خانواده‌های

کاهش شنوایی فراوان‌ترین نقص حسی در انسان است که افراد را در تمامی سنین درگیر می‌کند. یک تا دو نفر در ۱۰۰۰ تولد زنده به آن مبتلا می‌شوند و در حدود ۷۰ تا ۱۲۰ میلیون نفر در جهان از ناشنوایی رنج می‌برند. در ایران در حدود ۸۴۰۰۰ فرد ناشنوا وجود دارد. حدود نیمی از ناشنوایی‌ها با دخالت عوامل ژنتیکی و نیمی دیگر با علل عفونی یا غیرژنتیکی ایجاد می‌شوند. با توجه به پیچیدگی مکانیسم شنوایی، وجود ژن‌های متعدد دخیل در سیستم شنوایی قابل انتظار می‌باشد و نقص در هر یک از این ژن‌ها منجر به کم شنوایی یا ناشنوایی خواهد شد. این ناهنجاری‌ها می‌توانند تنها به ناشنوایی محدود شوند (غیر سندرومی) یا بر اعضای دیگر نیز تأثیر بگذارند (سندرومی)، که بیش از ۷۰٪ ناشنوایی‌های ژنتیکی به صورت غیرسندرومی می‌باشند. ناشنوایی ژنتیکی غیرسندرومی شامل چهار نوع اتوزومی غالب، اتوزومی مغلوب، وابسته به X و میتوکندریایی می‌باشد که در این میان سهم نوع اتوزومی مغلوب ۷۵ تا ۸۰ درصد است و تاکنون ۶۷ جایگاه ژنی و ۲۳ ژن برای این فرم ناشنوایی شناسایی شده است (۱). بررسی انجام شده در ناشنوایی غیرسندرومی اتوزومی مغلوب در ایران در مرکز تحقیقات ژنتیک توسط نجم آبادی و همکاران (۲۰۰۵) نشان داده است که جهش در ژن GJB2 تنها مسئول حدود ۱۸٪ از ناشنوایی غیرسندرومی با وراثت مغلوب در ایران می‌باشد و جهش در ژن GJB6 نیز نقشی در ناشنوایی ایران ندارد. پس در جمعیت ایران برخلاف بسیاری از کشورها GJB2 عامل اصلی ناشنوایی نمی‌باشد. این نتایج بررسی سایر جایگاههای ژنی مطرح در زمینه ناشنوایی غیرسندرومی اتوزومی مغلوب را حائز اهمیت می‌سازد. (۲، ۳). در این راستا ۷ جایگاه ژنی DFNB22، DFNB28، DFNB30، DFNB31، DFNB36، DFNB37 و DFNB67 که در جمعیت ایرانی بیشتر مطرح هستند مختصراً به شرح آنها پرداخته می‌شود:

۱- جایگاه ژنی DFNB22 برای نخستین بار در سال ۲۰۰۲ در یک خانواده بزرگ فلسطینی شناسایی شد. جهش در این ژن (OTOA) به صورت جابه جایی انتقالی T^۱ به C در جایگاه پردازش^۱ دهنده GT در پیوند آگزون ۱۲/اینترون ۱۲ بود که پیش بینی می‌شود منجر به نقص پردازش^۲ به صورت حذف آگزون ۱۲ گردد (۴). پروتئین رمز شونده توسط ژن OTOA پروتئین اوتونکورین^۴ می‌باشد. این جایگاه ژنی در کروموزوم ۲.۱۲p۱۶ بین مارکرهای D16S3046 و D16S412 واقع شده است که ۲۸ آگزون دارد و در حدود ۸۲kb^۵ می‌باشد.

۲- جایگاه ژنی DFNB28 در سال ۲۰۰۶ بر روی کروموزوم ۱۳q۲۲ شناسایی شد. این جایگاه ژنی حدود ۶/۳ Mb^۶ است و بین

1- Transition
2- Splice
3- Splicing
4- Otoancorin
5- Kilo base
6- Mega base
7- Centi Morgan
8- Base pair

مبتلا به ناشنوایی اتوزومی غالب ۴ جهش به صورت زیر دیده شد: (S719R)، (D744N)، (R774Q) و (2541-2543del. AAG) (۱۱، ۱۲).
۶- جایگاه ژنی DFNB37 با مطالعه بر روی یک خانواده پاکستانی در موقعیت ۶q۱۳ بین ۲ مارکر D6S1031 و D6S1282 در منطقه ۶cM شناخته شد که ژن مسئول آن MYO6 می باشد. ژن MYO6 برای ساخت پروتئینی به نام میوزین ۶ به کار می رود. این ژن شامل ۳۲ اگزون، ۷۰ Kb می باشد و در سانترومر کروموزم ۶ انسان و ۹ موش واقع شده است. با مطالعه ۳ خانواده پاکستانی ۳ جهش مختلف به صورت اضافه شدن 1bp (36-37insT) در اگزون ۲، جابه جایی انتقالی T→3496C و جهش missense (E216V) که به وسیله جابه جایی تقاطعی^۱ (647A→T) به وجود می آید، گزارش شد (۱۳).

۷- جایگاه ژنی DFNB67 در سال ۲۰۰۶ با مطالعه بر روی ۴ خانواده پاکستانی در موقعیت ۰.۳-۰.۲۲p۲۱.۱-۶p۲۱ شناخته شده است. ژن TMHS حاوی ۴ اگزون بوده و ۲۸/۵۱cM است که یک پروتئین ۲۱۹ اسید آمینه ای را کد می کند و واجد ۴ بخش غشاگذر می باشد. ۲ جهش در ۲ خانواده پاکستانی به صورت 246delC و دیگری جهش missence tyr127-to-cys Y127C دیده شد. همچنین مطالعاتی که در همان سال بر روی ۲ خانواده ترک صورت گرفت، منجر به شناخت ۲ جهش به قرار زیر شد: یکی به صورت حذف 1bp G→649delG در اگزون ۲ و دیگری نیز در اگزون ۲ به صورت جابه جایی انتقالی T→494C (۱۴، ۱۵).
نظر به اینکه نرخ ازدواج فامیلی به خصوص نوع اقوام درجه ۳ (first cousin) در ایران بسیار بالا می باشد، لذا تعیین عوامل ژنتیکی در کودکان مبتلا به ناشنوایی^۲ (NSHL) و مشاور ژنتیکی خانواده های کودکان مبتلا می تواند در جلوگیری از بروز ازدواج خویشاندی و کاستن تولد چنین نوزادانی مؤثر باشد. همچنین تشخیص زود هنگام ناشنوایی به منظور رشد گفتار کودک و کسب مهارت های اجتماعی دارای اهمیت است که می تواند منجر به کیفیت زندگی بهتری برای این افراد شده و در استفاده از ابزارهای شنوایی از جمله کاشتن حلزون نیز به آنها کمک کند. در کل هدف از این تحقیق بررسی آنالیز پیوستگی، برای جایگاه های ژنی DFNB36، DFNB31، DFNB30، DFNB28 و DFNB37، DFNB67، DFNB22 و DFNB37 روی ۴۱ خانواده مبتلا به ناشنوایی غیرسندرومی با وراثت مغلوب می باشد.

روش بررسی

۴۱ خانواده دارای افراد مبتلا به ناشنوایی غیرسندرومی با وراثت اتوزومی مغلوب از نمونه های در دسترس سرتاسر ایران به صورت ساده انتخاب و در این مطالعه توصیفی شرکت کردند. در هر خانواده در

نتیجه ازدواج خویشاوندی حداقل ۲ فرد ناشنوا وجود داشت. از طریق بررسی های بالینی افراد مورد نظر، بروز ناشنوایی در آنها اثبات و بررسی فیزیولوژی افراد طی انجام مشاوره ژنتیک و ترسیم شجره، نحوه وراثت در هر خانواده مشخص شد و فرم پرسشنامه توسط کارشناس مربوطه تکمیل گردید و با اخذ رضایت بیمار از این افراد نمونه خون تهیه شد. قابل ذکر است که این خانواده ها پیوستگی به جایگاه های ژنی DFNB16، DFNB18، DFNB21، DFNB23، DFNB29 و DFNB12، DFNB4، DFNB6، DFNB7/11، DFNB8/10، DFNB9، DFNB12، DFNB1، DFNB2، DFNB3 DNA استخراج شدند. استخراج DNA ژنومی توسط روش نمک اشباع انجام گردید (۱۶). سپس غلظت DNA استخراج شده با روش اسپکتروفوتومتری اندازه گیری شد و جایگاه های ژنی از طریق پیوستگی مورد بررسی قرار گرفتند. لازم به ذکر است که برای هر یک از جایگاه های ژنی حداقل ۳ و حداکثر ۶ مارکر^۳ STR با کمترین فاصله و بالاترین هتروزیگوسیتی و حتی الامکان کوچکترین اندازه محصول PCR انتخاب شد. جهت تکثیر STRها از پرایمرهای مربوط به آنها استفاده شد که البته به دلیل ازدیاد آنها، از ذکر توالی خودداری و به مراجع ذکر شده بسنده می شود (۱۷، ۱۸). شرایط بهینه جهت PCR با توجه به دمای چسبیدن^۴ مناسب برای تکثیر هر STR شامل دمای واسرشتی اولیه ۹۴ درجه به مدت ۵ دقیقه، دمای واسرشتی ۹۴ درجه به مدت ۴۰ ثانیه، دمای چسبیدن (۵۵ تا ۶۵) درجه به مدت ۳۰ ثانیه و دمای سنتز ۷۲ درجه به مدت ۴۰ ثانیه که پس از طی ۳۵ سیکل با مرحله کامل شدن سنتز در دمای ۷۲ درجه به مدت ۲ دقیقه به اتمام می رسد. محصولات PCR آماده شده، بر روی ژلهای پلی آکریل آمید ۸٪ برده شده و پس از رنگ آمیزی ژلهای، به بررسی خانواده ها پرداخته شد و با مشاهده پیوستگی، نمونه ها جهت شناسایی جهش در ژن مورد نظر و تعیین توالی به خارج از کشور ارسال شد.

یافته ها

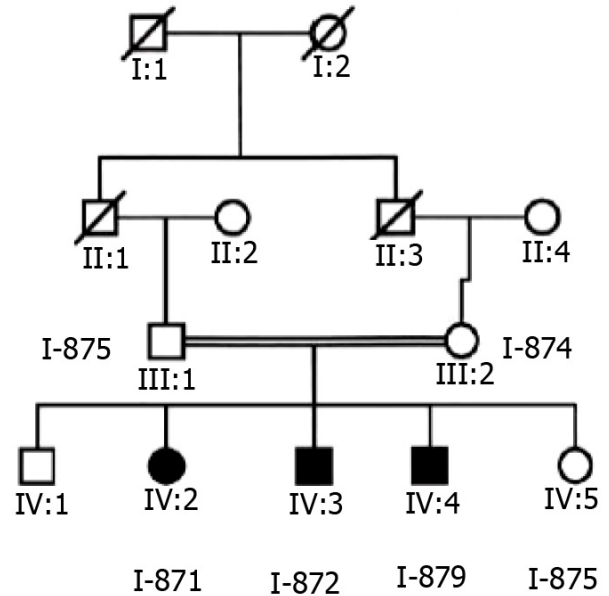
در بین ۷ جایگاه ژنی، ۳ خانواده در ۳ جایگاه ژنی DFNB30، DFNB28، DFNB31 و DFNB37 به طور مشخص پیوستگی نشان دادند (تعیین توالی برای بررسی جهش در ژن جایگاه های ژنی ذکر شده در حال انجام می باشد). شکل ۱A نمایشی از شجره نامه و شکل 1B ژل پلی آکریل آمید است که پیوستگی دو مارکر در جایگاه ژنی DFNB30 را نمایش می دهد.

1- Transversion
3- Short Tandem Repeat

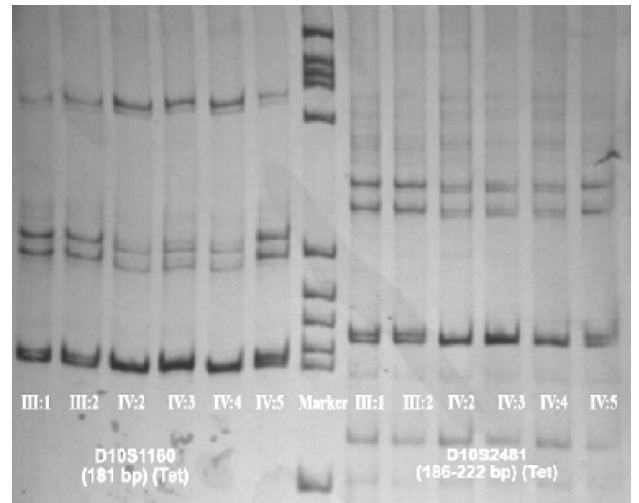
2- Non Syndromic Hearing Loss
4- Annealing

می‌شود (۱۹). با این وجود بررسی انجام شده در میان ناشنوایان غیرسندرومی ارثی در ایران نشان داده است که برخلاف بسیاری از جمعیت‌ها GJB2 عامل اصلی ناشنوایی در ایران نبوده و تنها به میزان ۱۸٪ مؤثر می‌باشد. همچنین جهش در ژن GJB6 نیز نقشی در ناشنوایی جمعیت ایران ندارد (۲، ۳). قابل ذکر است که بررسی انجام شده در میان ناشنوایان غیرسندرومی ارثی در ایران نشان می‌دهد که DFNB4 تقریباً ۱۰٪ در بین جمعیت ایران مؤثر است (۲۰). در نتیجه بررسی سایر جایگاه‌های ژنی مربوط به این فرم از ناشنوایی در جمعیت ایران ضروری می‌باشد. در این تحقیق ۷ جایگاه ژنی DFNB37، DFNB36، DFNB31، DFNB30، DFNB28، DFNB22 و DFNB67 برای ۴۱ خانواده مبتلا به نقص شنوایی غیرسندرومی با توارث مغلوب مورد بررسی قرار گرفت. ۳ خانواده در ۳ جایگاه ژنی DFNB30، DFNB28 و DFNB31 به طور مشخص پیوستگی نشان دادند (تعیین توالی به ترتیب برای بررسی جهش در ژنهای WHRN، MYO3A، TRIOPB در حال بررسی می‌باشد).

شکل ۱A - شجره یک خانواده که پیوستگی با DFNB30 را نشان داده است

شکل ۱B - نتایج بررسی پیوستگی در خانواده مذکور توسط ۲ مارکر (STR) D10S1160, D10S2481 بر روی ژل پلی آکریل آمید از چپ به راست به ترتیب III:1، III:2، IV:2، IV:3، IV:4، IV:5، IV:5 و مجدداً تکرار خانواده ذکر شده.

نتیجه‌گیری

یافته‌های این تحقیق حدود ۷ درصد از علل ناشنوایی غیرسندرومی اتوزومی مغلوب در ایران را مشخص نمود. اهمیت تحقیقات در جهت شناسایی اساس ژنتیکی ناشنوایی در ایران به منظور تشخیص و پیشگیری از شیوع رو به افزایش و درمان واضح می‌باشد و وجود خانواده‌های بزرگ با ازدواج خویشاوندی و درازا بودن فرزندان ناشنوا در سراسر ایران، لزوم مطالعات آنالیز را برای شناسایی جایگاه ژنی درگیر در ناشنوایی جهت تشخیص ژن‌های مؤثر و همچنین شناخت جهش‌های ژنی مسئول را بیشتر می‌نماید. لازم به یادآوری است که جهت پیش‌گیری با مشاوره قبل از زایمان و در صورت نیاز با انجام تعیین احتمال ناقل بودن والدین می‌توان خانواده را از تولد نوزاد سالم یا مبتلا آگاه ساخت.

تشکر و قدردانی

نویسنده و همکاران این مقاله مراتب قدردانی و تشکر خود را از کلیه بیماران به خاطر همکاری‌هایشان و همچنین از معاونت پژوهشی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی برای تصویب و حمایت مالی از طرح، ابراز می‌دارند.

بحث

ناشنوایی غیرسندرومی اتوزومی مغلوب به عنوان متداول‌ترین نوع از نقص شنوایی محسوب می‌گردد. برای ناشنوایی غیرسندرومی ارثی با توارث اتوزومی مغلوب تا به حال ۶۷ جایگاه ژنی و ۲۳ ژن، برای توارث اتوزومی غالب تا به حال ۵۴ جایگاه ژنی با ۲۴ ژن و با توارث وابسته به X تا به حال ۸ جایگاه ژنی با ۲ ژن شناسایی شده است (۱). جهش در ژن GJB2 در جایگاه ژنی DFNB1 حدود ۵۰٪ موارد ناشنوایی غیرسندرومی اتوزومی مغلوب در جوامع اروپایی را شامل

1- Carrier detection

منابع:

- 1- Willems P.J. Genetic cause of hearing loss. *J. Med. Genet.* 2002; 324(15):1101-1109.
- 2- Riazalhossein Y. Delta (GJB6- D13S1830) is not a common cause of nonsyndromic hearing loss in the Iranian population. *Archive of Iranian medicine* 2005;8(2):104-108.
- 3- Najmabadi H. GJB2 mutations: passage through Iran. *Am J Med Genet A.* 2005;133(2):132-7.
- 4- Zwaenepoel I. Otoancorin, an inner ear protein restricted to the interface between the apical surface of sensory epithelia and their overlying acellular gels, is defective in autosomal recessive deafness DFNB22. *Proc. Nat. Acad. Sci. USA.* 2002;99:6240-6245.
- 5- Shahin H. Mutations in a novel isoform of TRIOBP that encodes a filamentous-actin binding protein are responsible for DFNB28 recessive nonsyndromic hearing loss. *Am J Hum Genet.* 2006;78 (1) : 144-152.
- 6- Riazuddin S. Mutations in TRIOBP, which encodes a putative cytoskeletalorganizing protein, are associated with nonsyndromic recessive deafness. *Am. J. Hum. Genet.* 2006;78:137-142.
- 7- Walsh T. From flies' eyes to our ears: mutations in a human class III myosin cause progressive nonsyndromic hearing loss DFNB30. *Proc. Nat. Acad. Sci. USA.* 2002;99:7518-7523.
- 8- Mustapha M. DFNB31, a recessive form of sensorineural hearing loss, maps to chromosome 9q32-34. , *Europ. J. Hum. Genet.* 2002; 10: 210-212.
- 9- Thili A. Identification of a novel frameshift mutation in the DFNB31/WHRN gene in a Tunisian Consanguineous family with hereditary non-syndromic recessive hearing loss. *HUMAN MUTATION Mutation in Brief #804, 2005 Online*
- 10- Mburu P. Defects in whirlin, a PDZ domain molecule involved in stereocilia elongation, cause deafness in the whirler mouse and families with DFNB31. *Nature Genet.* 2003; 34:421-428.
- 11- Donaudy F. Espin gene (ESPN) mutations associated with autosomal dominant hearing loss cause defects in microvillar elongation or organization. (Letter) *J. Med. Genet.* 2006;43: 157-161.
- 12- Naz S. Mutations of ESPN cause autosomal recessive deafness and vestibular dysfunction. *J. Med, Genet.* 2004; 41: 591-595.
- 13- Ahmed Z. Mutations of MYO6 are associated with recessive deafness, DFNB37. *Am J Hum Genet.* 2003; 72 (5): 1315-1322.
- 14- Kalay E, Li Y. Mutations in the lipoma HMGIC fusion partner-like 5 (LHFPL5) gene cause autosomal recessive nonsyndromic hearing loss. *Hum Mutat.* 2006; 27 (7) :633-639.
- 15- Shabbir MI, Ahmed ZM, Khan SY, Riazuddin S, Waryah AM, Khan SN, et al. Mutations of human TMHS cause recessively inherited nonsyndromic hearing loss. *J Med Genet* 2006; 43: 634-640.
- 16- Miller SA, Dykess DD, Polesky H.F. A simple salting out procedure for extracting DNA from human nucleated cells. *Nucl acids Res.* 1988; 16: 1215-1218.
- 17- <http://genome.ucsc.edu/cgi-bin/hgGateway>
- 18- <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/>
- 19- Santos RIP, Wajid M, Pham TL, Hussan J, Ali G, Ahmad W, et al. Low prevalence of connexin 26 (GJB2) variants in Pakistani families with autosomal recessive non-syndromic hearing impairment. *Clin Genet.* 2005; 67(1): 61-68.
- 20- Kahrizi K. Identification of SLC26A4 gene mutations in Iranian families with hereditary hearing impairment. *European Journal of Pediatrics* 2009; 168(6): 651-653.